

AKAD (AGADE)

Porijeklo imena i smještaj

Akad ili Agade (sumerski *Agade*, akadski *Akkadu*, hebrejski i arapski *Akkad*), je neidentificirani grad stare Mezopotamije. Akadom se prvotno zvao središnji dio Mezopotamije, naseljen Sumeranima, gdje je u doba akadske dinastije (2414. do 2233. pr. Kr.), počeo prevladavati semitski element. U kasnije doba vladari treće dinastije u Uru nazivali su se „kraljevima Sumera i Akada“. U Akadu je bilo više gradova, od kojih su najvažniji Sipar, Babilon i Kiš. Grad Akad (u blizini Sipara), prijestolnica države Sargona Velikog (2414. do 2358. pr. Kr.), imao je hram boginje Ištar; hram su obnavljali Hamurabi i drugi vladari do propasti novobabilonske države. Ime grada Agade vjerojatno znači "vatrena kruna" kao aluzija na boginju Ištar, čiji je kult vrlo rano postojao u Agadeu, tj. Akadu.

Sam grad Akad je vjerojatno bio smješten uz zapadnu obalu rijeke Eufrat, najvjerojatnije između gradova Sipara i Kiša (neki drže između Mari i Babilona, ili čak negdje uz Eufrat). Prema legendi, sagradio (ili obnovio – o tome još raspravljaju povjesničari) ga je kralj Sargon Veliki (2334.-2279. pr. Kr.) koji je ujedinio Mezopotamiju pod vlašću svog Akadskog carstva i postavio standarde za buduće oblike vladavine u Mezopotamiji. Sargon (ili njegovi pisari) tvrdili su da se Akadsko carstvo protezalo od Perzijskog zaljeva preko suvremenog Kuvajta, Iraka, Jordana, Sirije (moguće Libanona) preko donjeg dijela Male Azije do Sredozemnog mora i Cipra (postoji i tvrdnja da se protezalo do Krete na Egeju). Iako se raspravlja o veličini i opsegu carstva sa sjedištem u Akadu, nema sumnje da je Sargon Veliki stvorio prvo multinacionalno carstvo na svijetu.

Uspon kralja Sargona

Jezik grada, akadski, već je bio u upotrebi prije uspona Akadskog carstva (osobito u bogatom gradu Mari gdje su ogromne klinaste ploče pomogle u definiranju događaja za kasnije povjesničare), a moguće je da je Sargon zapravo obnovio Akad, a ne ga sagradio. Također treba napomenuti da Sargon nije bio prvi vladar koji je ujedinio razdvojene gradove i plemena pod jednom vlašću. Kralj Uruka, Lugalzagesi, to je već postigao, iako u znatno manjem opsegu, pod svojom vlašću. Pobijedio ga je Sargon koji je svoju vlastitu dinastiju učinio većom i jačom.

Ovo je carstvo stabiliziralo područje Mezopotamije i omogućilo razvoj umjetnosti, književnosti, znanosti, poljoprivrednog napretka i religije. Prema sumerskom popisu kraljeva, bilo je pet vladara Akada: Sargon, Rimush, Manishtusu, Naram-Sin (poznat i kao Naram-Suen) i Shar-Kali-Sharri koji su održavali dinastiju 142 godine prije nego što se srušila.

Brončana glava akadskog vladara, vjerojatno Sargona

Izvor: ThoughtCo., <https://www.thoughtco.com/sargon-the-great-119970>

Sargonovo vladanje

Sargon Veliki je ili osnovao ili obnovio grad Akkad i vladao od 2334. do 2299. pr. Kr. Osvojio je ono što je nazvao "četiri kuta svemira" i održavao red u svom carstvu ponovljenim vojnim pohodima. Stabilnost koju je pružalo ovo carstvo dovela je do izgradnje cesta, poboljšanog navodnjavanja, šireg područja utjecaja u trgovini, kao i razvoja u umjetnosti i znanosti. Akadsko carstvo stvorilo je prvi poštanski sustav gdje su glinene ploče ispisane klinastim akadskim pismom bile omotane vanjskim glinenim omotnicama označenim imenom i adresom primatelja i pečatom pošiljatelja. Te glinene omotnice nije mogao otvoriti nitko osim osoba kojima su namijenjene iz razloga što je glinenu omotnicu bilo moguće otvoriti samo razbijanjem.

Kako bi održao svoju vladavinu i prisutnost u cijelom carstvu, Sargon je svoje najbolje i najpouzdanije ljude strateški smjestio na položaje moći u različitim gradovima. "Građani Akada", kako ih naziva kasniji babilonski tekst, bili su namjesnici i administratori u preko 65 različitim gradovima. Sargon je također pametno smjestio svoju kćer Enheduanna za vrhovnu svećenicu Inanne na Uru i čini se, preko nje je mogao izdaleka manipulirati vjerskim i kulturnim poslovima. Enheduanna je danas prepoznata kao prva svjetska spisateljica poznata po imenu i prema onome što je poznato iz njezina života, čini se da je bila vrlo sposobna i moćna svećenica.

Sargonovi nasljednici: Rimush i Manishtusu

Sargon je vladao 56 godina, a nakon njegove smrti naslijedio ga je sin Rimush (2279. - 221. pr. Kr.) koji je nastavio očevu politiku. Gradovi su se pobunili nakon Sargonove smrti, a Rimush je proveo prve godine svoje vladavine uspostavljajući red. Vladao je samo devet godina prije nego što je umro, a naslijedio ga je njegov brat Manishtusu (2271-2261 pr. Kr.). Manishtusu je također morao gušiti raširene pobune diljem carstva prije nego što je započeo posao upravljanja svojim carstvom. Proširio je trgovinu na Egipat. Također je poduzeo velike građevinske projekte u cijelom carstvu i smatra se da je naredio izgradnju hrama Ištar u Ninivi, koji se smatrao vrlo impresivnim dijelom arhitekture. Nadalje, poduzeo je zemljišnu reformu i prema onome što je poznato, unaprijedio je carstvo svoga oca i brata. Manishtusuov obelisk, koji opisuje raspodjelu parcela zemlje, danas se može pogledati u pariškom muzeju Louvre. Njegova je smrt pomalo tajna, ali prema nekim učenjacima, Manishtusu su ubili njegovi dvorjani.

Manishtusuov obelisk, koji opisuje raspodjelu parcela zemlje
Izvor: Muzej Louvre, Pariz, <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/obelisk>

Naram-Sin: Najveći od akadskih kraljeva

Manishtusua je naslijedio njegov sin Naram-Sin (ili: Naram-Suen) koji je vladao od 2261-2224. pr. Kr. I Naram-Sin je morao suzbiti pobune širom carstva prije nego što je mogao početi vladati, ali kad je započeo, carstvo je procvjetalo pod njegovom vladavinom.

Kameni reljef pobjede Naram-Sina, kralja Akada, 2250. pr. Kr. Obnovljeno 1992. godine. (Muzej Louvre, Pariz)
Izvor: Muzej Louvre, Pariz, <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/victory-stele-naram-sin>

U 36 godina, koliko je vladao, proširio je granice carstva, održavao red unutar njega, povećavao trgovinu i osobno vodio vojne pohode sa svojom vojskom izvan Perzijskog zaljeva, možda čak do Egipta. Prema povijesnim zapisima, Naram-Sin je častio bogove, imao je vlastitu sliku postavljenu pored njihovih u hramovima. Naslijedio ga je njegov sin Shar-Kali-Sharri koji je vladao od 2223. do 1988. pr. Kr.

Propast Akada

Vladavina Shar-Kali-Sharrija bila je teška od početka jer je i on morao uložiti veliki napor u smirivanje pobuna nakon očeve smrti, ali za razliku od svojih prethodnika, činilo se da mu nedostaje sposobnost održavanja reda. Nije uspio zaštititi svoju državu od raspada. Njegov najvažniji građevinski projekt bila je obnova Enlilovog hrama u Nippuru. Novije studije tvrde da su najvjerojatnije klimatske promjene uzrokovale glad i možda poremećaj u trgovini, oslabivši carstvo do te mjere da se pobune i ugroze izvana nisu više mogle rješavati lako. Posljednja dva kralja Akkada nakon smrti Shar-Kali-Sharrija, Dudu i njegov sin Shu-Turula, vladali su samo područjem oko grada i rijetko se spominju u vezi s carstvom. Kao i kod uspona grada Akkada, i njegov je pad tajna i danas je poznato samo da je nekada postojao takav grad čiji su kraljevi vladali golemim carstvom.

Izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=1057
2. Drevna povijesna enciklopedija (Ancient History Encyclopedia Foundation), <https://www.ancient.eu/akkad/>
3. Muzej Louvre, Pariz, <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/victory-stele-naram-sin>
4. Muzej Louvre, Pariz, <https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/obelisk>

PRIREDILA:

Aneta Kunac, 1. E